

УДК 338.1

Шатіло О. В.

ov.shatilo@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-6588-7111

доктор філософії (економіка),

Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. В статті проаналізовано, що обраний шлях розвитку економіки на інноваційній базі має стати першоосновою сучасної державної політики, що потребує, насамперед, розробки і встановлення ефективного механізму регулювання відносин у сфері інновацій, основою якого має бути нормативно-правова база. Досліджено, що сучасне національне інноваційне законодавство включає норми Конституції України, Господарського кодексу, Закону України «Про інноваційну діяльність», Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні», Закону України «Про інвестиційну діяльність», Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та інших нормативно-правових актів, які визначають правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні і налічує близько 200 документів. Визначено, що основні завдання та засоби реалізації державної інноваційної політики. Зазначено, що механізм державного регулювання інноваційних процесів ґрунтується на постійному пошуку організаційних засобів, фінансових інструментів та важелів з фінансової підтримки тих підприємств, що в своїй діяльності разом з новими сировиною і матеріалами мають за мету застосовувати передові технології. Проаналізовано зарубіжний досвід державної підтримки інноваційної діяльності. Аргументовано, що інновації стають причиною виникнення одних виробництв і поступового зникнення інших, а також інноваційний розвиток передбачає масштабне згорання процесів щодо розробки, освоєння і виведення на ринок технічних, організаційних та соціальних нововведень, що безумовно потребує нових моделей щодо формування та використання достатніх обсягів. Визначено державне регулювання стратегічного розвитку інноваційних процесів на підприємствах. Обґрунтовано, що забезпечення подальшого ефективного економічного та соціального розвитку України необхідно на державному рівні створити інноваційну модель, яка цілеспрямовано посилить реалізацію інноваційних процесів в контексті завдань стратегічного розвитку через використання принципово нової нормативно-правової бази у вигляді Інноваційного кодексу України, який сприятиме підвищенню частки витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП до рівня не менше 2%; збільшенню кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок при створенні на рівні держави оптимальних умов щодо їх підготовки, а також розширення джерел та зростання обсягів фінансування внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень і розробок.

Ключові слова: стратегічний розвиток, інноваційні процеси, інноваційна діяльність, інноваційна модель, законодавство, підприємства.

Shatilo Oksana

ov.shatilo@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-6588-7111

Doctor of Philosophy (Economics),

National Academy of Statistics, Accounting and Audit, Kyiv

LEGAL REGULATION OF THE STRATEGIC DEVELOPMENT OF INNOVATIVE PROCESSES IN ENTERPRISES

Abstract. *The article analyzes that the chosen path of economic development based on innovation should become the primary basis of modern state policy, which requires, first of all, the development and establishment of an effective mechanism for regulating relations in the field of innovation, the basis of which should be the legal framework. It has been investigated that the modern national innovation legislation includes the norms of the Constitution of Ukraine, the Economic Code, the Law of Ukraine "On Innovative Activity", the Law of Ukraine "On Priority Areas of Development of Innovative Activity in Ukraine", the Law of Ukraine "On Investment Activity", the Law of Ukraine "On Scientific and scientific and technical activity", of the Law of Ukraine "On the special regime of innovative activity of technological parks" and other normative legal acts, which determine the legal, economic and organizational principles of state regulation of innovative activity in Ukraine and number about 200 documents. It was determined that the main tasks and means of implementation of the state innovation policy. It is noted that the mechanism of state regulation of innovation processes is based on the constant search for organizational means, financial instruments and levers for financial support of those enterprises that, in their activities, together with new ones raw materials and materials aim to use advanced technologies. The foreign experience of state support for innovative activities is analyzed. It is argued that innovations are the cause of the emergence of some industries and the gradual disappearance of others, as well as innovative development involves a large-scale curtailment of processes related to the development, development and introduction to the market of technical, organizational and social innovations, which definitely requires new models for the formation and use of sufficient volumes. The state regulation of the strategic development of innovative processes at enterprises has been defined. It is substantiated that the provision of further effective economic and of social development, Ukraine needs to create an innovative model at the state level that will purposefully strengthen the implementation of innovative processes in the context of strategic development tasks through the use of a fundamentally new legal framework in the form of the Innovation Code of Ukraine, which will contribute to increasing the share of research and development costs in GDP to level of at least 2%; increasing the number of employees involved in the implementation of scientific research and development while creating optimal conditions for their training at the state level, as well as expanding the sources and increasing the amount of funding for internal costs for the implementation of scientific research and development.*

Key words: strategic development, innovation processes, innovation activity, innovation model, legislation, enterprises.

JEL Classification: O3, L32

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2023-36-05>

Постановка проблеми. Реалізація інноваційної моделі розвитку визначає необхідність постійного удосконалення державної інноваційної політики як складової частини державного регулювання економікою, що тісно пов'язується із закріпленням за інноваціями структуроутворюючої, капіталоутворюючої та інституціональної ролі в економіці з формуванням інноваційного сектора, в першу чергу, у

промисловості, і разом з цим – забезпеченням й інноваційного спрямування розвитку вітчизняного підприємництва, як найбільш мобільного до сприйняття інновацій на тлі подальшого реформування системи економічних відносин, в значній мірі пов'язаних із поглибленням глобалізаційних тенденцій в умовах швидкоплинних змін [1, с. 126]. Все це особливо заго-струє питання чіткого вибору України сто-

совно запровадження тієї моделі розвитку, що в середині 90-х років розглядалась як базова, тобто моделі інноваційного розвитку.

Особливими вимогами до характеру та темпів розвитку національної ринкової економіки після її виходу із багаторічного глибокого кризового стану стають завдання забезпечення відтворювальних інноваційних процесів на принципово новій технологічній основі, а також забезпечення соціальної спрямованості цього відтворювального циклу з максимально ефективним використанням інноваційного потенціалу країни та акцентом на пріоритетність використання внутрішніх ресурсів і підвищення до європейського рівня темпів економічного зростання [2]. Досягнення таких макроекономічних цілей при утвердженні інноваційної моделі розвитку національної економіки забезпечить і її конкурентоспроможність, і економічну стабільність у довгостроковому періоді. Тому обраний шлях розвитку економіки на інноваційній базі має стати першоосновою сучасної державної політики, що потребує, насамперед, розробки і встановлення ефективного механізму регулювання відносин у сфері інновацій, основою якого має бути нормативно-правова база.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання правового регулювання стратегічного розвитку інноваційних процесів на підприємствах досліджувались у багатьох наукових працях українських авторів. Зокрема, до таких науковців належать: Бабич Л. М., Стадник В. В., Йохна М. А., Гуроров О. І., Михайлова Л. І., Шарко І. О., Турчина С. Г., Киричок О. В., Андросова О. Ф., Череп А. В., Лопатинський Ю. М., Водянка Л. Д., Наумовець А. Г., Жидяк О. Р., Касьяненко В., Будкін В., Бабарика О. В., Федоренко І. П., Федулова Л. І., Гладинець Н. Ю., Кравченко О. М.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження законодавчих норм щодо регулювання інноваційних процесів підприємств, виокремлення завдань та засобів реалізації державної інноваційної політики, порівняння зарубіжного досвіду державної підтримки інноваційної діяльності та визначення державного регулювання стратегічного розвитку інноваційних процесів на підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасне національне інноваційне законодавство включає норми Конституції України, Господарського кодексу, Закону України «Про інноваційну діяльність», Закону

України «Про пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні», Закону України «Про інвестиційну діяльність», Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та інших нормативно-правових актів, які визначають правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні і налічує близько 200 документів [3].

Незважаючи на вже значну наявну нормативно-правову базу, прерогативою держави і надалі залишається поглиблення законодавчих норм щодо регулювання інноваційних процесів через, передусім, законодавче закріплення статусу наукової і інноваційної діяльності як передумови формулювання та ефективної реалізації державної науково-технічної та інноваційної політики. Такий підхід дозволить вирішити низку існуючих проблем, що стримують на сьогодні розвиток інноваційних процесів.

Принагідно слід зазначити, що у вітчизняному законодавстві термін «інноваційний процес» досі чітко не визначено, натомість в Законі України «Про інноваційну діяльність» розкрито такі поняття як «інновація», «інноваційна діяльність», «інноваційний продукт», «інноваційна продукція», «інноваційний проєкт», «пріоритетний інноваційний проєкт», «інноваційне підприємство» та «інноваційна інфраструктура». Особливої уваги в даному законі приділено саме інноваційній діяльності з детальним обґрунтуванням значної кількості окремих її об'єктів, реалізацію в ході інноваційної діяльності яких мають забезпечувати суттєві обсяги фінансових та матеріальних ресурсів. Враховуючи, обмеженість всіх видів ресурсів, варто першочергово зорієнтуватись на законодавчі норми стосовно пріоритетів інноваційної діяльності, що висвітлені в основних положеннях Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» [4]. В цілому ж даний закон спрямований на забезпечення преференцій стосовно створення високотехнологічної конкурентоспроможної екологічно чистої продукції, надання високоякісних послуг та збільшення експортного потенціалу держави з ефективним використанням вітчизняних та світових науково-технічних досягнень, що безумовно є важливою складовою забезпечення економічної безпеки держави.

В цьому напрямку сконцентровані і основні положення Закону України «Про загальнодер-

жавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій», які передусім регламентують реалізацію проектів із розроблення наукоємних технологій та впровадження їх в економіку за пріоритетними напрямками інноваційних процесів, і як результат сприяють нарощуванню обсягів виробництва на більшості підприємств промислової галузі та освоєнню ними нових видів конкурентоспроможної продукції, що мають попит на зовнішніх ринках [5].

В продовження вказаного Закону важливе значення має і Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [6], що визначає врегулювання відносин, пов'язаних з провадженням наукової і науково-технічної діяльності та створення умов для підвищення ефективності наукових досліджень і використання їх результатів для забезпечення розвитку всіх сфер суспільного життя, зосереджуючи при цьому суттєву увагу на необхідності дотримання макроекономічних пропорцій щодо забезпечення потрібними обсягами фінансування стратегічно важливої сфери наукових досліджень, яка виступає безумовним базисним підґрунтям економічної безпеки країни.

Логічним продовженням Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» є Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», оскільки цим законом чітко визначені в науковій сфері головні пріоритетні складові, а саме: фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави; інформаційні та комунікаційні технології; енергетика та енергоефективність; раціональне природокористування; науки про життя, нові технології щодо профілактики та лікування найпоширеніших захворювань; нові речовини і матеріали [7].

Велике значення в інноваційному розвитку має Закон України «Про наукові парки», яким визначається головна мета науково-технічної та інноваційної діяльності у вищій школі (та/або науковій установі), що, як підкреслюється, має зосереджуватись на ефективному та раціональному використанні наявної матеріально-технічної бази та всього наукового потенціалу для комерціалізації результатів наукових досліджень і їх впрова-

дження на вітчизняному та закордонному ринках [8]. Зрозуміло, що йдеться про прикладні наукові дослідження, які потребують менших термінів розробки та впровадження, а ніж фундаментальні, тому останні без сумніву мають розглядатись в колі головних наукових пріоритетів, якими всебічно опікується держава.

А поки в цих питаннях не досягнуто досконалості, то на сьогодні все більше потребують поглибленого обґрунтування ті законодавчі норми, які стосуються перспектив розвитку освітянської дослідницької науки з чітким визначенням стратегічних завдань та джерел їх фінансування. В цьому контексті частково ефект вже сьогодні може досягатись завдяки більш чіткому дотриманню пріоритетів, що визначені Законом України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», де вказано як на економічно, так і соціально обумовлені пріоритетні напрями науково-технічної та інноваційної діяльності технологічного парку, як дієвого технічного базису, що, спираючись на власний потенціал та визначені законодавством норми стосовно інноваційних пріоритетів, має цілеспрямовано зосереджуватись на промисловому виробництві конкурентоспроможної високотехнологічної та інноваційної продукції з метою забезпечення її реалізації, передусім на внутрішньому ринку, а також на здійсненні необхідних поставок на експорт [9].

Для розширення технологічних можливостей щодо виготовлення принципово нових видів продукції та надання послуг, велике значення має застосування програмно-цільового методу, що передбачає комплексний підхід в системі планування і стратегічного управління інноваційними процесами. В цьому контексті актуальним слід вважати основні положення Закону України «Про загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукових технологій», якими визначається реалізація проектів з розроблення наукоємних технологій та їх впровадження на підприємствах базових галузей промисловості за пріоритетними напрямками інноваційної діяльності [10]. Тому, використання у державному плануванні цільових програм, які забезпечуються необхідними бюджетними коштами і підпорядковані чіткій організації через відповідного розпорядника, дає підставу завжди очікувати на високу результативність їх виконання.

Підвищення ролі державного управління в інноваційних процесах багато в чому забез-

печується і завдяки дії Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», положення якого зорієнтовані на розвиток національного науково-технічного потенціалу, ефективно його використання для виконання завдань соціально-економічного розвитку країни та забезпечення технологічності промислового виробництва при врахуванні також і можливих наслідків, а головне – на досягнення конкретно визначеної мети – сприяння розвитку вітчизняного виробництва на базі використання новітніх прогресивних технологій [11].

Серед інших законодавчих документів, що регулюють наукову і науково-технічну діяльність, необхідно вказати на Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу», що визначає правові, організаційні і фінансові основи експертної діяльності в науково-технічній сфері, а також загальні основи і принципи регулювання суспільних відносин у царині організації та проведення наукової та науково-технічної експертизи з метою забезпечення наукового обґрунтування структури і змісту пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, наукових, науково-технічних, соціально-економічних, екологічних програм і проєктів, визначення напрямів науково-технічної діяльності, аналізу та оцінки ефективності використання науково-технічного потенціалу, результатів досліджень [12].

Загалом же, основним цільовим призначенням законів, що стали законодавчою базою стосовно шляхів розвитку вітчизняної науки, є визначення пріоритетних завдань з впровадження інновацій та поглибленої розробки правових, економічних, організаційних і фінансових засад з метою формування дієвих механізмів впровадження інновацій як у виробничій, так і у невиробничій сферах, маючи також на меті подальше врегулювання суспільно-правових відносин у цих сферах для забезпечення економічної безпеки країни та всебічного на основі нововведень розвитку суспільних відносин.

Таким чином, Законодавча база створює необхідні нормативно-правові засади для державного регулювання інноваційних процесів з окресленням мети, пріоритетних напрямів, форм фінансування, основних принципів та механізмів у поєднанні з регулюванням інноваційної діяльності (рис. 1).

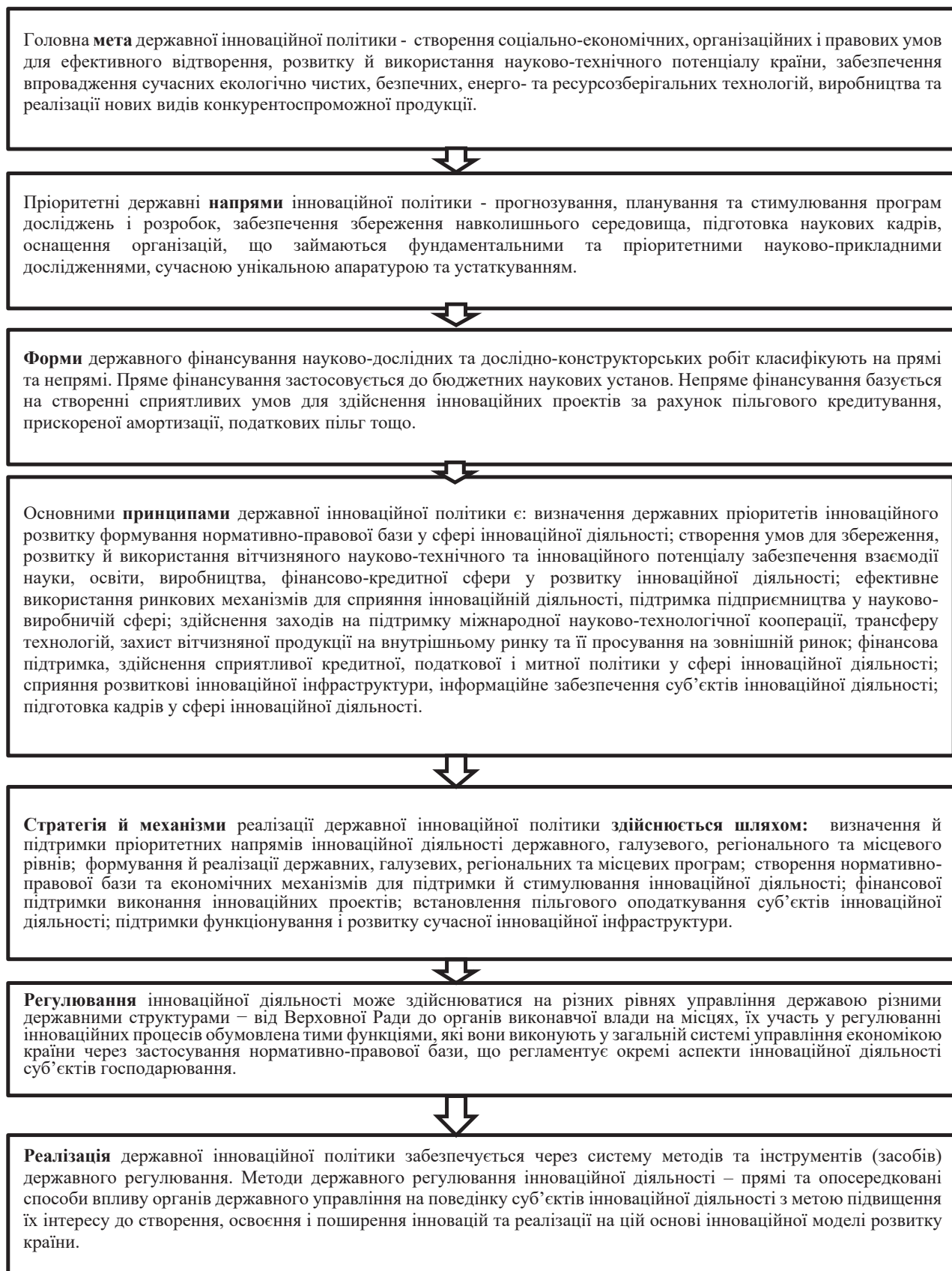
Механізм державного регулювання інноваційних процесів ґрунтується на постійному

пошуку організаційних засобів, фінансових інструментів та важелів з фінансової підтримки тих підприємств, що в своїй діяльності разом з новими сировиною і матеріалами мають за мету застосовувати передові технології. Тобто, механізми мають стати такою рушійною силою щодо підтримки розвитку підприємств, яка, завдяки застосуванню принципово нових методів зрушить існуючі стереотипи і вкаже на нові парадигми стосовно кардинальних перетворень в контексті об'єктивно сформованої часом вимоги – побудови інноваційної моделі розвитку України.

Не можна не підкреслити, що в умовах глобалізації необхідність активізації національної інноваційної політики набуває особливого значення, адже економіку України можна вважати достатньо відкритою. Відкритість характеризується і дедалі більшими зростанням ролі у вітчизняній економічній системі транснаціональних корпорацій, фінансові та технологічні інвестиції яких водночас і сприяють розвитку національної економіки, і залишають країну на шляху залежного розвитку [16, с. 32].

Однак, в економіці України хоч і поступово та все ж відбуваються структурно-інноваційні зрушення, які є процесом розвитку підприємств і шляхом оновлення елементів системи та зв'язків між ними, що зумовлює появу нових властивостей та якісних характеристик у її функціонуванні та переходу на подальший, більш прогресивний, етап розвитку. Під впливом інновацій, які синтезують у собі функції новизни, виробничого впровадження та використання, структурні співвідношення в системі економіки, як свідчить досвід передових країн світу, можуть суттєво змінюватися [17, с. 21], адже інновації стають причиною виникнення одних виробництв і поступового зникнення інших. Для цього важливо на всіх етапах інноваційного процесу вчасно і в достатніх обсягах здійснювати фінансування, починаючи із фундаментальних та прикладних досліджень.

Тому, саме виходячи з цих обставин, кожна з таких країн, як США, Японія, Німеччина, Франція, Китай, Ізраїль, Великобританія не лише обрали напрями власної інноваційної політики разом із обґрунтуванням необхідних джерел фінансування, але і запровадили характерні форми стимулювання, які надають можливість кожній бути конкурентоспроможною на відповідних сегментах світового ринку (табл. 1).

Рис. 1. Основні завдання та засоби реалізації державної інноваційної політики

Джерело: систематизовано автором на основі: [13; 14; 15]

Зарубіжний досвід державної підтримки інноваційної діяльності

Країни	Форми стимулювання	Пріоритетні напрями інноваційної політики
США	Пільгове оподаткування, інвестиційний податковий кредит, пільговий режим амортизаційних відрахувань, субсидії, цільові асигнування з бюджету, вилучення витрат на НДДКР, пов'язаних з основною виробничою і торговою діяльністю, із суми доходу, що оподатковується.	Підтримка фундаментальних досліджень і здійснення прикладних науково-технологічних програм у рамках діяльності окремих федеральних відомств.
Японія	Пільгові кредити, пільгове оподаткування, субсидії.	Імпорт іноземних технологій, послідовна трансформація структури економіки, поєднання інноваційних факторів із господарським механізмом, підтримки концепції прогнозування, що дозволяє обирати й стимулювати ті технології, які будуть пріоритетними через 10–15 років.
Німеччина	Цільові безоплатні субсидії, дотації, оплата витрат на технічну експертизу, пільгові кредити, система страхування кредитів, податкові знижки і пільги, прискорена амортизація, цільові банківські кредити.	Проведення космічних досліджень, розвиток енергетичної галузі, сфери охорони здоров'я, біотехнології, інформаційні і комп'ютерні технології.
Франція	Дотації, субсидії, довгострокові позики, податкові кредити, кредитні гарантії, пільгове оподаткування.	Формування кластерів майстерності, посилення державно-приватного партнерства, створення альянсів наука-промисловість тощо. Акцентується увага на вирішенні національних проблем: автономії університетів, посиленні ролі Агентства з питань наукових досліджень як головного оператора з проектного фінансування науки.
Китай	Цільове фінансування науково-технічного потенціалу та кредитування.	Забезпечення та підтримка виробництва електромашин, швидкісних потягів на магнітній подушці, у галузі переробки сільськогосподарської продукції та програм боротьби із забрудненням водних ресурсів і т.д.; здійснено підтримку галузей високих технологій.
Ізраїль	Бюджетне фінансування (кошти, які виділяються урядом на розвиток певних програм і слугують каталізатором інноваційних процесів).	Державні програми, які зорієнтовані на різні категорії учасників інноваційного процесу – венчурні інвестиційні компанії, університети і малі інноваційні підприємства.
Великобританія	Пільгове оподаткування, субсидії, списання витрат на НДДКР на собівартість продукції (послуг, кредитні гарантії).	Науково-дослідні та конструкторські роботи у галузі виробничих технологій, енергетики, полегшених конструкційних матеріалів, пластикової електроніки, прикладних інформаційних технологій для бізнесу, біомедичних матеріалів і тканин. Велике значення надається розвитку й просуванню на світовий ринок наукомістких екологічних послуг.

Джерело: складено автором на основі: [18; 19; 20; 21; 22; 23; 24; 25]

Отже, інноваційний розвиток передбачає масштабне згортання процесів щодо розробки, освоєння і виведення на ринок технічних, організаційних та соціальних нововведень, що безумовно потребує нових моделей щодо формування та використання достатніх обсягів. З цього можна зробити висновок, що вітчизняні підприємства, які обирають інноваційний шлях розвитку, повинні мати певний потенціал, достатній для його реалізації і який базується на обґрунтуванні власних можливостей, виходячи із особливостей оцінювання за такими основними критеріями [26, с. 104–105]:

- енергійне, гнучке керівництво, яке здатне йти на ризик;
- прогресивна організаційна структура управління, зорієнтована на роботу в динамічних глобалізаційних умовах;
- висока репутація підприємства;
- достатня обізнаність стосовно можливостей і потенціалу конкурентів на ринку;
- наявність досвіду розробки інновацій та їх просування на ринку;
- оцінювання кадрового потенціалу за складом (науковий, інженерний і технічний);
- наявність резервних потужностей;
- фінансові ресурси для реалізації інноваційного розвитку.

Ефективне впровадження інноваційних процесів безумовно сприятиме всебічному розвитку економіки країни. Для вирішення даної проблеми необхідно розробити пріоритетні напрями державної політики, покращити інвестиційний стан держави шляхом зменшення податкового тиску та почати співпрацювати в інноваційному напрямі з іншими країнами.

Оскільки впровадження інноваційних процесів забезпечить безумовне збільшення обсягів і темпів зростання ВВП і одночасно сприятиме покращенню рівня життя громадян та всебічному розвитку країни, необхідно впроваджувати стратегічне планування цих процесів у довгостроковій перспективі (10–15 років), та брати участь у формуванні світового науково-технічного простору з виходом на ринки високотехнологічної продукції на основі технологічної спеціалізації країни при активній співпраці держави та бізнесу.

Головним завданням інноваційної політики держави має стати забезпечення збалансованої взаємодії наукового, технічного і вироб-

ничого потенціалів, розробка і впровадження механізмів, що стимулюють активний розвиток інноваційних процесів суб'єктів господарювання.

В першу чергу, державна підтримка інноваційного розвитку має бути спрямована, як свідчить досвід зарубіжних країн, на розробку сучасних науково-технологічних програм, які варто фінансувати коштами Державного бюджету України через надання умов пільгового оподаткування.

Проте, державне регулювання стратегічного розвитку інноваційної діяльності не може орієнтуватись лише на єдине джерело фінансування, а має спиратись на ефективні механізми залучення джерел приватного фінансування, заохочуючи інноваційний розвиток наукомістких великих корпорацій та малого підприємництва.

Важливо при цьому, щоб держава, дбаючи про перспективи інноваційного розвитку, була зорієнтована на виявлення і підготовку кадрового потенціалу у сфері інновацій, адже за результатами наукових спостережень без розширення сфери підготовки потенційних спеціалістів інноваційного спрямування – навряд чи можна очікувати гідне фінансування наукового потенціалу країни.

Дієвим інструментом у створенні такої моделі має стати Національна інноваційна система (НІС), яка має охоплювати комплекс складових в системі державного механізму стосовно регулювання розвитку науково-технічного потенціалу. Побудову такої системи розвитку країни доцільно проводити з урахуванням інноваційної стратегії розвитку кожної галузі.

Загалом же, національна інноваційна система має функціонувати в рамках досконалої нормативно-правової бази, всі складові якої мають об'єднатися у Інноваційному кодексі, як головному і базисному підґрунті щодо забезпечення стратегічного управління інноваційної моделі розвитку.

Відповідно для реалізації державного управління необхідно виокремити стратегічний підхід регулювання інноваційними процесами (рис. 2), який буде орієнтований на створення та впровадження інноваційної моделі розвитку країни, стратегічними пріоритетами якої стане залучення інвестицій в інноваційну діяльність суб'єктів господарювання, що створить позитивний вплив на функціонування та подальший розви-

Рис. 2. Державне регулювання стратегічного розвитку інноваційних процесів на підприємствах

Джерело: сформовано автором на основі [1; 27; 28; 29]

ток вітчизняних підприємств і розширить їх власні можливості в контексті активізації інноваційної діяльності в довгостроковій перспективі.

Отже, для забезпечення подальшого ефективного економічного та соціального розвитку Україні необхідно на державному рівні створити інноваційну модель, яка цілеспрямовано посилить реалізацію інноваційних процесів в контексті завдань стратегічного розвитку через використання принципово нової нормативно-правової бази у вигляді Інноваційного кодексу України, який сприятиме підвищенню частки витрат на виконання наукових досліджень і розробок у ВВП до рівня не менше 2%; збільшенню кількості працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок при створенні на рівні держави оптимальних умов щодо їх підготовки, а також розширення джерел та зростання обсягів фінансування внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень і розробок.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Отже, інноваційна діяльність на підприємстві залежить від зовнішнього чинника – державного регулювання. Визначено основні нормативно-правові акти, які регламентують інноваційну діяльність підприємств, проаналізовано зарубіжний досвід державної підтримки інноваційної діяльності. Виявлено основні проблеми, які гальмують розвиток інноваційної діяльності: інфляція; недосконала податкова політика, а також нормативно-правова та законодавча бази; відсутність належного державного фінансування та програм розвитку; застаріла науково-технічна політика держави; несприятливий інноваційно-інвестиційний клімат; відсутність мотивації вітчизняних науковців; неналежний рівень проведення маркетингових досліджень і використання застарілої техніки.

Ефективна система управління інноваційними процесами на підприємствах потребує детального дослідження результатів діяльності та перспектив науково-технічного розвитку, розробки, впровадження та реалізації цілей, які матимуть інноваційний характер. Формування системи оцінювання інноваційної діяльності в науковій сфері включає визначення показників оцінки результатів діяльності основних етапів інноваційного процесу: створення інновацій, їхнього поширення та освоєння товаровиробниками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Л. М. Інноваційна складова як передумова забезпечення конкурентоспроможності підприємств транспортної галузі. *Вісник Національного транспортного університету. Серія: Економічні науки*. 2015. № 34. С.15–22.
2. Стадник В. В., Йохна М. А. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2006. 464 с.
3. Правове забезпечення інноваційного розвитку в Україні. Міністерство юстиції. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_13958
4. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 р. № 3715-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17> (дата звернення: 05.03.2023).
5. Про загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукових технологій: Закон України від 09.04.2004 р. N 1676-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1676-15> (дата звернення: 05.03.2023).
6. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 05.03.2023).
7. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16.07.1999 р. № 991-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14> (дата звернення: 05.03.2023).
8. Про наукові парки: Закон України від 25.06.2009 р. № 1563-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1563-17> (дата звернення: 05.03.2023).
9. Про державно-приватне партнерство: Закон України № 2404-VI від 01.07.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> (дата звернення: 05.03.2023).
10. Про загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукових технологій: Закон України від 09.04.2004 р. N 1676-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1676-15> (дата звернення: 05.03.2023).
11. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.11.2006 р. № 143-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16> (дата звернення: 05.03.2023).
12. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення: 05.03.2023).
13. Про інноваційну діяльність: Закон України від 05.12.2012 № 5460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 13.02.2023).
14. Гуртов О. І., Михайлова Л. І., Шарко І. О., Турчіна С. Г., Киричок О. В. Управління інно-

ваціями: навч. посіб. Вид. 2-ге, доп. Харків : «Діса плюс», 2016. 266 с.

15. Андросова О. Ф., Череп А. В. Трансфер технологій як інструмент реалізації інноваційної діяльності: монографія. Київ : Кондор, 2007. 356 с.

16. Лопатинський Ю. М., Водянка Л. Д. Державне регулювання інноваційної діяльності: зарубіжний досвід. *Економіка та управління національним господарством*. 2018. № 16. С. 31–39.

17. Наумовець А. Г. Внесок НАН України в інноваційний розвиток України. *Вісник Національної академії наук України*. 2017. № 1. С. 19–24.

18. Жидяк О.Р. Державна підтримка інноваційної діяльності підприємств аграрної сфери. *Економіка та конкурентоспроможність підприємств інноваційна економіка*. 2013. № 1(39). С. 80–83.

19. Касьяненко В. Зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом економіки та можливості його використання в Україні. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 4. С. 200–204.

20. Будкін В. Державна інноваційна політика: український та зарубіжний досвід. *Дослідження міжнародної економіки*. 2011. Вип. 1. С. 25–40.

21. Жихор О. Б. Макро та мікроекономічні проблеми ринкової системи господарювання. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vddfa/2011_1/Zhihor.pdf.

22. Бабарика О.В. Державна підтримка інноваційної сфери: український та зарубіжний досвід. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу* 2011. № 4(16). С. 27–31.

23. Програма аналіз законодавства України у сфері досліджень, розробок та інноваційної діяльності та пропозиції щодо доповнень до законодавства. Проект ЄС “Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні”. Київ : Фенікс, 2011.

24. Саліхова О. Досвід Франції та Німеччини щодо створення умов для піднесення рівня національних високотехнологічних виробництв. *Економіст*. 2011. № 11. С. 67–70.

25. Федоренко І. П. Пріоритетні напрями державного інноваційного розвитку країн світу. *Вісник ЖДТУ. Економічні науки*. 2007. № 1(39). С. 396–402.

26. Федулова Л. І. Концептуальна модель інноваційної стратегії України. *Економіка і прогнозування*. 2012. № 1. С. 87–100.

27. Шевчук С. В. Державне регулювання як важливий фактор активізації інноваційних процесів у країні. URL: http://eprints.kname.edu.ua/41601/1/znprnudps_2011_1_62.pdf

28. Гладинець Н. Ю. Концептуальні засади формування механізму регулювання інноваційної діяльності в регіоні. URL: <https://cutt.ly/h75eW5j>

29. Кравченко О. М. Теоретичні підходи до визначення поняття «механізм державного управління». URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=56>

REFERENCES

1. Babych L. M. (2015) Innovatsiina skladova yak peredumova zabezpechennia konkurentospro-mozhnosti pidpriemstv transportnoi haluzi. *Visnyk Natsionalnoho transportnoho universytetu. Ser. Ekonomichni nauky*. № 34, pp. 15– 22.

2. Stadnyk V. V., Yokhna M. A. (2006) Innovatsiinyi menedzhment: navch. posib. Kyiv : Akademvydav, 464 p.

3. Pravove zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku v Ukraini / Ministerstvo yustytzii. Available at: https://minjust.gov.ua/m/str_13958

4. Pro priorytetni napriamy innovatsiinoi diialnosti v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 08.09.2011 № 3715-VI. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17> (accessed 05.03.2023).

5. Pro zahalnodержavnu kompleksnu prohramu rozvytku vysokykh naukovykh tekhnolohii: Zakon Ukrainy vid 09.04.2004. № 1676-IV. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1676-15> (accessed 05.03.2023).

6. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 26.11.2015 № 848-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (accessed 05.03.2023).

7. Pro spetsialnyi rezhym innovatsiinoi diialnosti tekhnolohichnykh parkiv: Zakon Ukrainy vid 16.07.1999 № 991-XIV. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-14> (accessed 05.03.2023).

8. Pro naukovi parky: Zakon Ukrainy vid 25.06.2009 № 1563-VI. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1563-17> (accessed 05.03.2023).

9. Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo: Zakon Ukrainy № 2404-VI vid 01.07.2010. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> (accessed 05.03.2023).

10. Pro zahalnodержavnu kompleksnu prohramu rozvytku vysokykh naukovykh tekhnolohii: Zakon Ukrainy vid 09.04.2004 № 1676-IV. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1676-15> (accessed 05.03.2023).

11. Pro derzhavne rehuliuвання diialnosti u sferi transferu tekhnolohii: Zakon Ukrainy vid 14.11.2006. № 143-V. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16> (accessed 05.03.2023).

12. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 26.11.2015. № 848-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (accessed 05.03.2023).
13. Pro innovatsiinu diialnist: Zakon Ukrainy vid 05.12.2012 № 5460-VI. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
14. Hutorov O. I., Mykhailova L. I., Sharko I. O., Turchina S. H., Kyrychok O. V. (2016) Upravlinnia innovatsiinykh: navch. posib. Vyd. 2-he, dop. Kharkiv : «Disa plius». 266 p.
15. Androsova O. F., Cherep A. V. (2007) Transfer tekhnolohii yak instrument realizatsii innovatsiinoi diialnosti: monohrafiia. Kyiv : Kondor, 356 p.
16. Lopatynskyi Yu. M., Vodianka L. D. (2018) Derzhavne rehuliuвання innovatsiinoi diialnosti: zarubizhnyi dosvid. *Ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom*. № 16. P. 31–39.
17. Naumovets A. H. (2017) Vnesok NAN Ukrainy v innovatsiinyi rozvytok Ukrainy. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*. № 1. P. 19–24.
18. Zhydiak O. R. (2013) Derzhavna pidtrymka innovatsiinoi diialnosti pidpriumstv ahrarnoi sfery. *Ekonomika ta konkurentospromozhnist pidpriumstv innovatsiina ekonomika*. № 1 (39). P. 80–83.
19. Kasianenko V. (2011) Zarubizhnyi dosvid upravlinnia innovatsiinykh potentsialom ekonomiky ta mozhlyvosti yoho vykorystannia v Ukraini. *Marketynh i menedzhment innovatsii*. № 4. P. 200–204.
20. Budkin V. (2011) Derzhavna innovatsiina polityka: ukrainskyi ta zarubizhnyi dosvid. *Doslidzhennia mizhnarodnoi ekonomiky*. Vyp. 1. P. 25–40.
21. Zhykhor O. B. Makro ta mikroekonomichni problemy rynkovoï systemy hospodariuvannia. Available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vddfa/2011_1/Zhihor.pdf.
22. Babaryka O. V. (2011) Derzhavna pidtrymka innovatsiinoi sfery: ukrainskyi ta zarubizhnyi dosvid. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu* № 4(16). P. 27–31.
23. Prohrama analiz zakonodavstva Ukrainy u sferei doslidzhen, rozrobok ta innovatsiinoi diialnosti ta propozytsii shchodo dopovnen do zakonodavstva. Proekt Yes “Vdoskonalennia stratehii, polityky ta rehuliuвання innovatsii v Ukraini”. (2011) Kyiv : Feniks.
24. Salikhova O. (2011) Dosvid Frantsii ta Nimechchyny shchodo stvorennia umov dlia pidnesennia rivnia natsionalnykh vysokotekhnolohichnykh vyrobnytstv. *Ekonomist*. № 11. P. 67–70.
25. Fedorenko I. P. (2007) Priorityetni napriamy derzhavnogo innovatsiinoho rozvytku krain svitu. *Visnyk ZhDTU. Ekonomichni nauky*. № 1(39). P. 396–402.
26. Fedulova L. I. (2012) Kontseptualna model innovatsiinoi stratehii Ukrainy. *Ekonomika i prohnozuvannia*. № 1. p. 87–100.
27. Shevchuk S. V. Derzhavne rehuliuвання yak vazhlyvyi faktor aktyvizatsii innovatsiinykh protsesiv u kraini. Available at: http://eprints.kname.edu.ua/41601/1/znpnudps_2011_1_62.pdf
28. Hladynets N.Iu. Kontseptualni zasady formuvannia mekhanizmu rehuliuвання innovatsiinoi diialnosti v rehioni. Available at: <https://cutt.ly/h75eW5j>
29. Kravchenko O. M. Teoretychni pidkhody do vyznachennia poniattia «mekhanizm derzhavnogo upravlinnia». Available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=56>

Стаття надійшла до редакції 13 квітня 2023 р.